

SUÇTA ARAÇ OLARAK İNTERNETİN TEKNİK VE HUKUKİ YÖNDEN İNCELENMESİ*

Sevil YILDIZ**

ÖZET

Yirminci yüzyılın son çeyreğinde gelişmeye başlayan ve büyük bir ivmeyle dünya çapına yayılan iletişim araçlarından biri internettir. İnternet hayatın her alanında değişikliklere neden olmaktadır. Bilgi ve iletişim teknolojileri sadece ulusların milli düzenlerini değil, tüm uluslar arası toplum düzenini etkilemektedir. Bu değişim hukuk alanında da kendisini göstermektedir. İnternet kullanımında sorumluluk bilinci ile davranılmaması, hukuk normlarının ihlaline yol açmaktadır. Örneğin, çocuk pornografisi, hakaret, sahtecilik gibi konularda sorumluluğun belirlenmesi sorunu ortaya çıkmaktadır. Bu çalışmamızda internet ile ilgili ceza hukuku sorunları, internet servis sağlayıcıların cezai sorumlulukları uluslar arası örgütlerin çalışmaları da göz önüne alınarak irdelenmiştir. İnternetin hukuksal boyutu ile ilgili sorunlara çözüm önerileri getirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: İnternet, Ceza Hukuku, İnternet Servis Sağlayıcılar

ABSTRACT

Internet, which is a common communication tools, has been developed and distributed rapidly to all over the world especially at the last quarter of the twenty century. Internet is assumed as to be responsible of the changes at the every stage of the life. Information and communication technologies may affect not only the national life but also the international life of the society. These changes show its effects on the law issue. If anybody does not show a responsible behaviour in the illegal use of internet this results an infringement in the law norms. Some problems appear in determination of the responsibility at the area of, for instance, child pornography, insult, forgery in the society life. In this study, the problems in the criminal law has been evaluated especially fort he illegal use of internet and internet service providers, about their criminal responsibility. Some suggestions have been also made to solve the problems of the use of internet as the legal action in the law.

Keywords: Internet, Criminal Law, İnternet Service Provider

I. GENEL OLARAK

İnternet yirminci yüzyılın en önemli değişimlerinden birisidir. Var olan modelleri bir bir değiştiren, düzenleri yenileyen, dünya insanını 21. yüzyıla taşıyan ışık olarak nitelendirilmektedir.

İnternet insanlığın yıllar boyu alışık olduğu modellerle yaklaştığı bilgi edinme, eğitilme, eğlenme, ticaret yapma, alışveriş etme, finansal işlem yapma ve bunlara benzer, kapsamı her gün genişleyen kategorilerde değişiklik yapmıştır. Bu değişikliğin en önemli unsurları interaktivite ve özgürlüktür. Anında haber alırken o habere karşı tepki gösterebilmek, eğitilirken, eğlenirken paylaşabilmek, istediği zaman istediği kadar değerlendirebileceği bir ortamda ve binlerce seçenek içerisinde alışveriş ve bankacılık ve benzeri ihtiyaçlarını karşılamak ve bütün bunları gerçekleştirirken dil, ülke, milliyet ve coğrafi konum gibi

* Bu makale Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü tarafından kabul edilen doktora tez çalışmasının özetidir.

** Arş. Gör. Dr., Selçuk Üniversitesi İletişim Fakültesi

kavramlarla sınırlandırılmayacak bir özgürlük içinde olmak internetin cazibiyetini artırmaktadır.

Bilgisayar ve özellikle internet, ekonomik ve sosyal hayatı değiştirdiği gibi bir dizi sorunu da beraberinde getirmiştir. Bir sistemdeki bilgilerin, hileli yollarla alınması, kötü, anlaşılmasız ahlaka aykırı mesajlarla başkalarının rahatsız edilmesi, dengesiz kullanılarak sistemin yavaşlatılması, arka arkaya mesajlar postalamak suretiyle başkalarının elektronik posta kutularının doldurulması gibi davranışlar sorumluluk bilinciyle bağdaşmamaktadır.

İnternet, ulusal ve uluslar arası alandaki işleyiş biçimi ile bir taraftan ceza kanunlarında yer alan klasik suç tiplerinin gerçekleştirilmesine uygun bir ortam yaratmış, diğer taraftan gerçekleştirilmesine olanak verdiği bazı eylemler dolayısıyla, yeni suçları yaratan bir faaliyet alanı olarak ortaya çıkmaktadır.

İnternet üzerinden gerçekleştirilen suç nitelikli eylemlerin gerek nitelik gerekse nicelik olarak artan bir öneme sahip olmaları dikkate değerdir. İnternet üzerinden yapılan bir yayının ulusal sınırları aşarak diğer kitle iletişim araçlarına oranla daha geniş kitlelere ulaşması ve etkileşimli özelliğinden dolayı kitleler üzerinde etkili olması gözlemlenmektedir. Böyle bir gücün kötüye kullanılması durumunda suç içerikli materyallerin aynı hız ve etkiyle dünyaya yayılması gibi son derece ciddi ve tehlikeli bir sonuç ortaya çıkmaktadır. Böyle bir durum suç işleyenlerin interneti kullanma sıklığını ve yaygınlığını artırmaktadır.

Dünyada yaşanan gelişmeler karşısında ülkemizde internetin ceza hukuku alanında yarattığı sorunlar çok ciddi bir çalışmaya konu olmadığı ve sınırlı bir çerçevede tartışıldığı savunulmaktadır. Bu nedenle ülkemizde internetin hem teknik hem de hukuki altyapısının acilen oluşturulması önem kazanmaktadır. Nitekim bu çalışmamızın amacı da internet olgusunun hukuk alanında yarattığı sorunların ortaya çıkarılması ve değerlendirilmesinin yapılmasıdır.

II. KİTLE İLETİŞİM ARACI OLARAK İNTERNET

Günümüzde yaşanan ekonomik toplumsal ve teknolojik gelişmeler nedeni ile iletişim kitle iletişimi olarak da anılmaktadır. İletişim kavramı kitle iletişim kavramı ile birlikte kullanılır olmuştur.

İletişim sürecinde aktarılması gereken iletinin çok geniş bir alıcı kitlesine ulaştırılması gerekliliği fikri yaygınlaşmıştır. Buna ilave olarak aktarılacak olan ileti kadar bu iletilerin yayımı da önem kazanmıştır. Bu gerçeğin farkında olan insanoğlu bu amaç için kullandığı iletişim araçlarını ve iletişim teknolojilerini geliştirme çabasına girmiştir. Bu süreç sonucunda iletişim kitle iletişimi boyutunu kazanmıştır.(Oskay, 1993, 10)

Gökçe kitle iletişimini “ Teknik araçlar aracılığıyla toplumun belirli bir kısmına veya bir grubuna değil, bilhassa toplumun büyük bir kısmına hitap edilmesi” şeklinde tanımlamaktadır.(Gökçe, 2002, s. 165)

Malatzke ise, kitle iletişimini, “ Mesajların kamusal dolaylı, tek yönlü teknik bir araç sayesinde, dağınık bir seyirci/dinleyici kitlesine iletildiği bir süreç” olarak tanımlanmaktadır.(Gökçe, 2002, s.166)

Burkhart ise “ Belli çok özel sosyal grupların veya üyelerinin teknik araçlar sayesinde heterojen olan ve geniş alana yayılmış sayıca fazla insanlara sembolik

Suçta Araç Olarak İnternetin Teknik ve Hukuki Yönden İncelenmesi

içerikleri iletmeye ve ulaştırmaya çalışılan süreç” olarak kitle iletişimi tanımlamaktadır. (Gökçe, 2002, s. 166)

Kitle iletişimi, kitle iletişim araçları ile gerçekleştirilmektedir. Basın, radyo, televizyon, sinema filmleri, videobantları, plaklar, ses bantları bugüne kadar kullanılan iletişim araçlarından başlıcalarını oluşturmaktadır. Kitle iletişim araçlarının ortak özelliği, bu araçların haberleri, düşünceleri, duyguları, yazı, resim veya ses olarak çoğaltılma imkânının olmasıdır. Bu araçlar halkı aydınlatma, eğitime ve eğlendirme amacına yöneliktir. (Kaya, 1996, s. 21)

Modern teknolojinin getirdiği yeni iletişim imkânları artık evlerimize girmektedir. Bu alanda özellikle bilgisayarların iletişim sürecine gittikçe daha yoğun ve önemli katkıları bulunmaktadır. Çeşitli merkezlerde büyük bilgisayarlar bilgileri depolamakta ve PC denilen kişisel bilgisayarların bu bilgilerden yararlanma olanağını artırmaktadır.

İnternet adı verilen bilgisayar ağı tüm ülkelerde kullanıcısı bulunan olağanüstü kapsamlı bir uluslar arası iletişim şebekesidir. Günümüzde internet sayesinde birçok kişi herhangi bir konu hakkında bilgiye elektronik posta yoluyla erişebilmekte ve bu konu hakkında diğer meslektaşları ile görüş alışverişinde bulunabilmektedir.

Bilgisayarların iletişimde kullanılmasının dört prensibi bulunmaktadır. (Gürcan, 1999, s. 28)

1. Etkileşimli yaratım süreci
2. İletişimde kolay ve serbestlikle birlikte kısa sürede yanıt alma,
3. Küçük yerel ağların birleşimiyle evrensel iletişimin doğması ve bu iletişimde yazı-ses-görüntü öğelerinin birlikte sunum imkânı,
4. Evrensel iletişim ile toplumlar ve bireyler arasında yakınlaşma ve ortak ilgilerin oluşması.

İnternet sayesinde etkileşimli bir iletişim süreci karşımıza çıkmaktadır. Geleneksel medya denilen basın, radyo, televizyon, sinema v.b. araçlardaki yansıma gecikmeleri ve okurdan tepki alamama gibi sorunlar internet ile ortadan kalkmaktadır. İnternet ile kullanıcıdan anlık tepki alabilme olanağı bulunmaktadır. İnternet kullanıcısı ekranda okuduğu yazı ile ilgili tepkisini kâğıt, kalem gibi bir araca ihtiyaç duymadan web sayfasındaki ilgili yere tıklayarak anında iletebilmektedir. Böyle bir imkânın varlığı etkileşimi kolaylaştırmaktadır. (Gürcan, 1999, s. 29)

İnternet ortamında yazı, ses, görüntü aynı anda kullanılabilir. Bu imkan da diğer kitle iletişim araçlarından daha fazla etkinlik sağlamaktadır. İnternet, gazete, radyo ve televizyonun üstünlüklerini aynı ortamda bir araya getirmektedir.

İnternet, diğer kitle iletişim araçlarının iletişim sürecine göre oldukça farklı bir yapı çizmektedir. Diğer kitle iletişim araçlarında aracın sahibi bulunmaktadır. Bilgi, kuruluşun bünyesinde belirli bir süzgeçten geçirildikten sonra üretilmektedir. Çok sayıda kişiye ulaştırılmaktadır. Üretilen bilgiye yönelik bir tepki ya gecikmeli, ya çok az sayıda ya da hiç alınmamaktadır. Böyle açıklanabilen sisteme “ Birden Birçoğa Sistemi” denilmektedir. (Gürcan, 1999, s. 29) Fakat internetle oluşan iletişim süreci ise “ Birçoktan Birçoğa Sistemi” ile

açıklanmaktadır. Bu sistemde kitle iletişim aracının (internetin) bir sahibi bulunmamaktadır. Üretilen bilgi bir süzgeçten geçmeden toplumun yararına sunulmaktadır. Bu sistemde herkes katılımcı olabilmektedir. Yani her kullanıcı yayımcıdır, kaynaktır, ayrıca hedef kitlenin bir üyesi konumundadır. (Gürçan, 1999, s. 29)

Sinema, radyo, televizyon gibi kitle iletişim araçları ses ve görüntü ile yayın yaptıkları nedeniyle kiteseldirler. Belirli bir cisimleri bulunmamaktadır. Buna karşılık gazete, dergi, plaklar, ses ve videobantları gibi kitle iletişim araçlarının belirli bir cisimleri vardır ve sayısal olarak çoğaltılabilmektedirler. İnternet ise bu iki grup aracın tüm özelliklerini bünyesinde toplamaktadır. Ses, yazı ve görüntünün yanı sıra her yayını yazıcı ile çoğaltma imkânı bulunmaktadır.(İçel, 2001, s. 11)

Kısaca internetin, diğer kitle iletişim araçlarının birçok üstün özelliklerine sahip olmasının yanı sıra tek yanlı değil etkileşimli bir iletişim süreci sağladığı ve tüm bilgilere anında ulaşma olanağı vermesi açılarından tartışılmaz şekilde üstünlükleri bulunmaktadır.

III. İNTERNET VE İNTERNETİN SUJELERİ

Birden fazla bilgisayar ağını birbirine bağlayan ağ sistemine ağlararası iletişim ağı, ya da ağlararası ağ, internetwork ya da internet adı verilmektedir. (İçel, 2001, s. 409) Örneğin Ankara ve İstanbul'da şubeleri olan bir şirket bu şehirlerdeki bilgisayar ağlarını birbirine bağlarsa bir ağlararası ağ kurmuş olmaktadır.

ABD. Yüksek Mahkemesi bir kararında İnternet'i şöyle tarif etmektedir: “ İnternet birbirleri ile bağlı bulunan bilgisayarlardan oluşan uluslar arası ağıdır... İnternet, bireylerin dünya çapında haberleşmesi için tamamen yeni ve benzeri olmayan bir ortamdır.” (Özdilek, 2002, s. 13)

İnternet otonom (herbiri kendi içinde bağımsız yönetilen, denetlenen) ağlardan oluşmuştur. Bu anlamda değerlendirildiğinde bireysel olarak denetlenen ancak küresel anlamda yönetim ve denetime tam olarak sahip olmayan bir yapıyı ifade etmektedir.

İnternet bugün artık sayılamayacak veya sınıflandırılmayacak kadar çok alanda kullanılmaktadır. E-posta göndermek ve almak, posta listeleri oluşturmak, haber grupları oluşturmak, eş zamanlı sohbet etmek, video konferanslar düzenlemek, ticaret yapmak, bilimsel ve eğitim amaçlı kullanmak, askeri amaçlar için kullanmak bunlar arasındadır. Her geçen gün bu örneklere yenileri eklenmektedir.

İnterneti bir insan vücuduna benzetirsek, hücre ve organlar birbirleriyle iletişim kurarken bir yandan da çalışmaktadırlar. Diğer organların sayısını bilmemektedirler. Herhangi bir hücre ölürse, diğer hücrelerin bundan haberi olmamaktadır. İnternete bağlı bilgisayarlar da bu hücre ve organlara benzemektedir. Bir taraftan kendileri bağımsız çalışırken diğer taraftan diğer sistemlerle iletişim kurmaktadırlar. Bu arada sistemde kaç tane bilgisayar olduğu, çalışıp çalışmadığı, internete bağlanıp bağlanmadığını bilmemektedirler. (Sarıhan, 1998, s. 19; Savaş, 2005, s. 9–10)

Suçta Araç Olarak İnternetin Teknik ve Hukuki Yönden İncelenmesi

İnternette iki bilgisayar arasında birden fazla iletişim kanalı bulunmaktadır. Bu, internette iletişimin sürekliliğini sağlamaktadır. Kanallardan biri devre dışı kalırsa internet iletişimi diğer kanaldan sağlanmaktadır. İnternet yukarıdan aşağıya kontrol edilebilen piramit yapıda değil, düz satıh üzerinde iki nokta arasında birden fazla iletişim kanalının olduğu bir yapıdadır.(Sarıhan, 1998, s.19; Savaş, 2005, s. 19)

İnternetin omurgasını oluşturan merkezi ya da çok büyük bilgisayar sistemlerine numara ataması yapan bir yönetim birimi bulunmaktadır. Burası numaraları bloklar halinde sistemlere vermekte, numaraların parsellenmesi ve kendi içinde dağılımı bu sistemlerin yöneticileri tarafından yapılmaktadır. (Margaret L. Young, Doug Muder, Dave Kay, Kathy Warfel, Allison Barrows, 1999, s. 398; Keiko Pitter, Sara Amato, John Callahan, Nigel Kerr, Eric Tilton, 1995, s. 138)

İnternet sùjelerini şöyle sınıflandırabiliriz:

- Telefon/telekomünikasyon idareleri
- Sunucu
- Servis sağlayıcılar
- Kullanıcılar

Bu sùjelerden Servis Sağlayıcıları, karşılaştırmalı hukukta işlevleri gözönüne alınarak üç gruba ayırmak suretiyle incelenmiştir. İçerik sağlayıcı- Servis Sağlayıcı-Erişim Sağlayıcı ayrımı internet suçları söz konusu olduğunda cezai sorumluluğu belirleme açısından önem kazanmaktadır.(İçel, 2001, s. 424; Sınar, 2001, s. 41)

İnternetin ilk sùjesidir. İnternet bağlantısı telefon hatları üzerinden sağlanmaktadır. Telefon hatları ise her ülkenin Telefon/telekomünikasyon İdarelerinin mülkiyeti ya da kontrolündedir. Haberleşme kanallarını ve veri hatlarını kontrol altında tutan ve İnternet Servis Sağlayıcılara kiralayan bu kurumlardır.

Telefon/Telekomünikasyon İdareleri var olan telefon hatlarından özel hatları internet bağlantısı hizmetine sunmaktadır. Bu hatlar İnternet Servis Sağlayıcılara tahsis edilmektedir.

Her İnternet Servis Sağlayıcı bir sunucu (server) kullanmaktadır. Sunucu bir bilgisayar veya program olabilmektedir.(Sınar, 2001, s. 41) Sunucunun önemi internette yayınlanmakta olan bilginin sunucu üzerinden yayınlıyor olmasından kaynaklanmaktadır.

Özel ya da tüzel kişiler de bir sunucuda kendilerine ya da başkalarına ait bilgileri depolayarak yayınlatabilmektedir. Böyle bir durumda söz konusu gerçek veya tüzel kişi internet erişimi için bir İnternet Servis Sağlayıcı ile anlaşma yapmak zorundadır. İnternet Servis Sağlayıcının ya da özel bir sunucunun, örneğin başkasına ait olan bilgiyi kendi bilgisayarında depolayarak internette yayınlaması işlemine hosting adı verilmektedir. (Başbakanlık, 2002, s. 447; Demir, 2000, s. 3) Başkalarına ait bilgileri saklayan gerçek ve tüzel kişi aynı zamanda kendisi doğrudan internete bağlantı kurma özelliğine sahip ise, bu gerçek veya tüzel kişi, artık İnternet Servis Sağlayıcı statüsüne geçmektedir. (Sait

Güran, Teoman Akunal, Köksal Bayraktar, Erdener Yurtcan, Abuzer Kendigelen, Önder Beller, Bülent Sezer, 2000, s. 13)

İnternetin süjelerinden olan Servis Sağlayıcılar sundukları işlevler gözönüne alınarak üçlü bir ayırma tabi tutulmaktadır.

1. İnternet Erişim Sağlayıcılar (İnternet Access Provider – IAP)

İnternet Erişim Sağlayıcı kullanıcıların İnternet ağına erişmelerini sağlayan İnternet süjesidir. Başkasına ait içeriklere ulaşılmasına yalnızca aracılık etmektedirler. Erişim Sağlayıcı doğrudan İnternet bağlantısına sahip olmaktadır. Ayrıca başkalarına ait bilgileri kendi sunucularında depolayarak bu bilgileri İnternet üzerinden erişilebilir kılma gibi bir hizmeti bulunmamaktadır.(Güran ve ark.2002, s. 20)

2. İnternet Servis Sağlayıcılar (İnternet Service Provider- ISP)

İnternet Servis Sağlayıcılar İnternet'e bağlanmak isteyen kişiler ile İnternet arasında köprü görevini yürüten kuruluşlardır. İnternet'e bağlanmak için tüm donanımı hazır olan bir kullanıcı, bir İnternet Servis Sağlayıcı kuruluş olmadan İnternet ağına dâhil olamamaktadır.

İnternet Servis Sağlayıcı kendi bilgisayarlarını kullanıcıların İnternet'e ulaşabilmeleri için bir giriş kapısı olarak hizmet veren İnternet süjesidir. (Sınar, 2001, s. 41)

İnternet Servis Sağlayıcılar belirli bir alt yapı kurarak sahip oldukları doğrudan İnternet bağlantısını genellikle bir ücret karşılığı kullanıma açmak suretiyle İnternete erişim olanağı sağlamanın yanı sıra, başkalarının hazırlamış olduğu içeriği kendi sunucularında depolayabilme ve doğrudan bağlantılarını kullanarak bu içeriği İnternet üzerinden erişilebilir kılabilme özelliğini de sahip bulunmaktadır. (Sınar, 2001, s. 42)

3. İnternet İçerik Sağlayıcılar (İnternet Content Provider- ICP)

İnternet İçerik Sağlayıcı, bir bilgi ya da belgeyi İnternet ortamında yayınlanacak şekilde düzenleyen kişi ya da kuruluşlardır. (Demir, 2000, s. 3) Başka bir deyişle bilgiyi bizzat üreten konumundadır. Örneğin bir web sayfasının içeriğini hazırlayıp İnternete gönderme işlemini de servis sağlayıcı aracılığıyla gerçekleştiren, içerik sağlayıcıdır. Bir dosya ya da bilgiyi kullanıcıların kendi bilgisayarlarına yükleme hizmeti verenler içerik sağlayıcılardır. İçerik Sağlayıcılar, forumlarda başkaları tarafından gönderilen mesajları yazan ve gerek gördüğünde kendisine ait mesajları silebilme olanağına sahip bulunmaktadır. (Sınar, 2001, s. 43)

4. Kullanıcılar

İnterneti etkin ve yararlı bir biçimde kullanmak suretiyle bilgi toplumunu oluşturacak bireylerin her birisi kullanıcıdır. (TISSAD Raporu, 2004, s. 1) Kullanıcılar gerçek veya tüzel kişiler olabilmektedirler. İnternette yayınlanmakta olan bilgi ve belgeleri izleyen, okuyan ve kendi bilgisayarlarına yükleyen

Suçta Araç Olarak İnternetin Teknik ve Hukuki Yönden İncelenmesi

süjelerdir. Kullanıcılar, İnternet Ceza Hukukunda hem sanık hem de mağdur olarak karşımıza çıkmaktadır. (Demir, 2000, s. 3)

Çalışmamızın esas konusunu internet oluşturmaktadır. İnternet ortamında veya internet kullanılarak işlenen suçlar da internet suçu olarak adlandırılmaktadır.

Bu suçlarda teknolojinin kullanılması kaçınılmazdır. Bir bilgisayar, bir kredi kartı, cep telefonu ile bu suçlar işlenebilmektedir. Bu nedenle bilgisayar suçlarının kapsamı çok geniştir. Tanımlamalar da farklılıklar bulunmaktadır. Siber suçlar, Dijital suçlar, İnternet suçları, Bilişim suçları, İleri Teknoloji Suçları gibi tanımlamalar ile karşılaşmaktadır. Farklı ülkelerde yapılan tanımlamalar ise, Computer Crime, Cyber Crime, IT Crimes, Crimes of Networks v.b. (Dokurer, 2003, s. 13)

İnternet suçlarının önemli bir bölümü tanımlanmış, klasik suç tiplerinin internet ortamında gerçekleştirilmesi şeklinde ve diğer bölümünün ancak internet ortamında ortaya çıkabilecek yeni ve farklı eylemlerin gerçekleştirilmesi şeklinde olduğu görülmektedir. İnternet ortamında ortaya çıkabilecek suç tipleri için ikili bir ayrım yapılarak:

- İnternet aracılığıyla gerçekleştirilen eylemler ve
- İnternet'e özgü eylemler şeklinde incelemek mümkündür.

IV. İNTERNET ARACILIĞIYLA GERÇEKLEŞTİRİLEN EYLEMLER

Bu tür eylemler mevcut ceza kanunlarında tanımlanmış ve klasikleşmiş suç çeşitleridir. Bu durumda geleneksel suçlara ilişkin mevcut normlar ceza hukukunun genel ilkelerinin izin verdiği ölçüde, siber uzay ortamında işlenen suçlar için de uygulanacaktır. Örneğin hakaret, sövme, hırsızlık, sahtecilik, iftira ve yalan haber yaymak, müstehcen yayın, suçları övme, suça tahrik, anayasal organları tahkir, memura hakaret, devletin bölünmezliği aleyhine propaganda, seçim yasaklarını ihlal gibi ceza kanunlarında veya diğer mevzuatta yer alan pek çok suç çeşidi internet yolu ile işlenebilmektedir. Bu gibi eylemlerde internet yalnızca suçun işlenmesinde bir araç olarak kullanılmaktadır.

İnternet aracılığıyla gerçekleştirilen eylemler karşısında karşılaştırmalı hukukta izlenen yöntem bu suç tiplerine ilişkin mevcut normlar çerçevesinde bir çözüm bulmak şeklindedir. Ancak bu yöntem kesin bir çözüm getiremediği; başka bir ifadeyle ceza hukukunun genel ilkeleri çerçevesinde bu suçlara ilişkin öngörülmuş düzenlemeler aynı suçların internet aracılığıyla işlenmesi durumunda ise, bu suç tiplerine ilişkin mevcut normlarda internet aracılığıyla gerçekleştirilme halini de kapsayan değişikliklere gitme yolu izlenmektedir.

V. İNTERNETE ÖZGÜ EYLEMLER

İnternete özgü eylemler esasında internet yoluyla yine internetin içinde bulunduğu bilgisayar sisteminin çeşitli unsurlarına yönelik müdahaleler olarak görülmektedir. Bir başka ifadeyle internet ortamında ortaya çıkabilecek internet suçları büyük ölçüde bu ortamı sağlayan bilgisayar sistemi veya verilerine ilişkin

maksatlarla ve haksız olarak yapılan müdahaleleri ve bu sistemde zararlı içerikli bir takım yayınları bulundurmaktan ibarettir. (Koca, 2003, s. 2)

İnternet'e özgü eylemlere örnek olarak, internetteki bir yayını (bir web sayfasını) bozmak, yayının anlamını değiştirecek eklemeler yapmak, yayını işlevsiz hale getirmek bir takım elektronik şifrelerle bilgisayarı çalışmaz hale getirmek, virüs bulaştırmak, elektronik posta sistemini çeşitli amaçlar için kullanarak kişileri rahatsız etmek veya zarara uğratmak gibi eylemler verilebilmektedir. (Sieber, 1998, s. 2; d'Udekem- Poulet, 2001, s. 372)

VI. İNTERNET SUÇUNUN ÖZELLİKLERİ

İnternetin tüm dünya üzerinde yaygınlaşmasıyla birlikte siber uzay olarak isimlendirilen sanal dünyanın bir takım hukuka aykırı eylemlerin gerçekleştirilmesinde bir araç olarak kullanılması sonucunu yaratmaktadır. Bu nedenden ötürü internet suçu adı verilen ve siber uzay ortamında gerçekleştirilen söz konusu eylemlerin hukuk düzeni tarafından tanımlanması ve ceza hukukunun genel ilkeleri ve mevcut kurallar karşısındaki konumlarının belirlenmesi gerekliliği ortaya çıkmaktadır. Bu gerekliliğin karşılanması sırasında öncelikli olarak incelenmesi gereken konu, internet suçu ile klasik anlamda suç kavramı arasındaki ilişki olmaktadır. İnternet suçu, aslında geleneksel anlamda suç kavramı ile yapısal olarak herhangi bir farklılığı bulunmayan ve sadece siber uzayın bir araç olarak kullanılması ile gerçekleştirilen suçları mı ifade etmektedir? Yoksa internet suçu kavramı klasik anlamda suç kavramından kendisini oluşturan unsurlar yönünden

Bu görüşü savunanlar, siber uzay ortamında gerçekleştirilen suçlar ile gerçek dünyada gerçekleştirilen klasik suçlar arasında yapısal unsurlar açısından bir farklılığın bulunmadığından yola çıkmaktadır. İnternet suçları ile klasik suçlar arasında tek farkın fiziksel gerçeklik noktasında ortaya çıktığını savunmaktadırlar. (Brenner, 2000, s. 7; Burney, 2003, s. 1)

Gerçek dünyada işlenen klasik suçlar fiziksel bir gerçekliğe sahiptirler. Buna karşılık internet suçlarının işlendiği siber uzay ortamı gerçek dünyanın yanında ancak ondan ayrı bir varlık olarak yer almaktadır. Siber uzay bir paylaşılan düşünsel gerçekliktir, paylaşılan fiziksel bir gerçeklik değildir. Ancak fiziksel bir gerçekten yoksun olması gerçek dünyada uygulanan ceza hukuku ilke ve normlarının internet suçları hakkında uygulanamayacağı anlamına gelmemektedir. İnternet suçları ile klasik suçlar arasında yapısal unsurlar anlamında bir farklılık bulunmamakta, internet suçlarında, klasik suçlardan farklı olarak siber uzay ortamı suçun gerçekleştirilmesinde bir araç olarak kullanılmaktadır. Örneğin telefon, radyo ve televizyonun bulunuşu, sahtekârlık cürümlerini işlemekte olan kişilerin, bu aletleri kullanarak çok daha yeni şekillerde bu suçu işlemeleri için kendilerine eşsiz olanaklar tanımaktadır. Ancak bu durum sahtekârlık suçunun yüzyıllardır kanundışı sayılmasını ve bu suçların yüzyıllardır işlenmekte olduğu gerçeğini değiştirmemektedir. (Brenner, 2000, s. 1)

Başkasının arazisine tecavüz (criminal trespass), ev içinde hırsızlık (burglary), sahtekârlık (forgery), dolandırıcılık (fraud), pornografi ve müstehcenlik

(pornography and obscenity), tehdit (stalking), hırsızlık (theft), zimmet (embezzlement), başkasının malına zarar verme (vandalism), teşebbüs (attempt), yasa dışı para toplama (solicitation), komplo (conspiracy), ihkak-hak (vigilantism) ve terörizm gibi suçlar hem sanal dünyada hem de gerçek dünyada işlenmesi mümkün olan suçlardır. Bu suçların değişik işlenme şekillerinde dahi bilinen suçlara ait ceza sorumluluğu prensipleri uygulanabilmektedir. Bu suç tipleri söz konusu özelliklerinden dolayı kısaca internet suçu benzerleri olarak adlandırmaktadır. (Brenner, 2001, s. 5; Sieber, 1998, s. 7)

İnternet suçlarının klasik suçlardan bağımsız ve farklı bir kategoriye oluşturduğunu savunan bu görüşe göre, siber hırsızlık örneğinde de görüldüğü bazı suç tipleri siber uzay ortamının kullanılması suretiyle gerçekleştirilmektedir. Ayrıca bu suçların mevcut ceza hukuku genel ilkeleri ve normları ile çözüme kavuşturulmaları mümkündür. Ancak gerçek dünyada gerçekleştirilen suçlarla benzerlik gösteren bazı internet suçları dışında, sadece siber uzay ortamında ortaya çıkabilen unsurlardan oluşan saf ve bağımsız bir takım internet suçları grubu bulunmaktadır. Bu suçlar gerçek dünyada işlenen suçlar ile bir benzerlik göstermemektedirler. Bu eylemlerin ceza hukukunun genel ilkeleri ve mevcut normlar ile çözüme kavuşturulmaları mümkün değildir. Bu nedenden ötürü bu suçlar ayrı bir hukuki rejimin gerekliliğini ortaya koymaktadır. (Brenner, 2001, s. 14)

VIII. İNTERNET SUÇLARINDA CEZA POLİTİKASI

İnternet suçları olarak isimlendirilen eylemlerin hukuk düzeni tarafından kabul gördüğü ve belli bir ceza rejimine tabi tutulması gerekliliği kuşkusuzdur. Bu suçlara uygulanacak ceza rejimine ilişkin esaslar ve bu suçlara uygulanacak ceza türlerinin elverişliliği tartışmalara neden olmaktadır.

Klasik suçlara uygulanan klasik cezalar internet suçlarına da uygulanacak mı; yoksa bu yeni suçluluk kavramı ile yeni bazı yaptırımlar mı düzenlenmelidir?

Kural olarak internet suçlarına uygulanacak ceza politikasının klasik suçlara uygulanan klasik cezalardan tamamen bağımsız olarak geliştirilmesi mümkün değildir. Klasik suçlar hakkında uygulanan klasik cezalar elverişli oldukları ölçüde internet suçları hakkında da uygulanabilmelidir. Fakat internetin kendine özgü yapısından dolayı klasik cezaların uygulanamayacağı eylem biçimleri söz konusu olduğunda alternatif cezaların geliştirilip düzenlenmesi gereklidir. (Sınar, 2001, s. 85; Lessig, 2003, s. 18–19)

İnternet aracılığıyla gerçekleştirilen eylemlerde ceza yasaları ve diğer özel yasalarda düzenlenmiş klasik suç tiplerinin internet aracılığıyla işlenmesi söz konusu olmaktadır. Bu nedenle bu suçlar için öngörülmuş klasik yaptırımların aynı suçların internet aracılığıyla işlenmesi durumunda da uygulanmasına bir engel bulunmamaktadır.

Fakat klasik suç tiplerinin internet aracılığıyla işlendiği eylemlerde, bu eylemlerin internet ortamında gerçekleştirilmeleri nedeniyle bazı ispat ve delil sorunları yaşanabilmektedir. Eylemin gerçekleştirildiği yer ve zamanın belirlenmesine ilişkin yaşanan sıkıntılar bu eylemlerin mevcut yargılama sistemi

içerisinde klasik cezalarla karşılanmasını güçleştirmektedir. Söz konusu eylemlere ilişkin olarak eylemin niteliğine göre idari para cezası, meslekten belirli bir süre men, eylemi ve suçluyu ilan etmek, internet sektöründe eğitici bir faaliyette zorla çalıştırmak, bir kamu kuruluşuna devam zorunluluğu getirmek, işletme ruhsatını geçici olarak geri almak gibi güvenlik önlemleri uygulanabilmesi mümkündür. (Güran ve ark., 2002, s. 45; Sınar, 2001, s. 85)

IX. İNTERNET SERVİS SAĞLAYICILARIN CEZAI SORUMLULUĞU

İnternet Servis Sağlayıcı kullanıcıların internete erişimini sağlayan ve/ veya elektronik hizmetlerin kullanıcıların kullanımına sunulmasına aracılık eden gerçek ve tüzel kişiler olarak tanımlanmaktadır. (Başbakanlık Raporu, 2002, s. 447; Demir, 2000, s. 2; TISSAD Raporu, 2004, s. 1)

İnternet Servis Sağlayıcının temel hizmeti kullanıcıların internete bağlantısını sağlayan, erişim hizmetidir. İnternet Servis Sağlayıcı erişim hizmetinde bulunurken bir köprü görevi üstlenmektedir. (Başbakanlık Raporu, 2002, s. 449) İnternet Servis Sağlayıcı, sadece erişim hizmeti veriyor ise İnternet Erişim Sağlayıcısı ismini almaktadır.

İnternet Servis Sağlayıcı, başka bir deyişle erişim sağlayıcı doğrudan internet bağlantısına sahip fakat başkalarına ait verileri depolayacağı sunucuları olmayan internet sükeleridir. Böyle bir durumda İnternet Servis Sağlayıcıların sadece dağıtıcı oldukları düşünölebilmektedir. Geleneksel telefon haberleşmesi sağlayan kuruluşlardan farkı bulunmamaktadır. Belli bir kaynaktan gelip doğrudan yayınlanacak bilgilerden dolayı, İnternet Servis Sağlayıcının kontrol ve denetim imkânı bulunmamaktadır. Bu nedenden dolayı İnternet Servis Sağlayıcıların sorumluluğu söz konusu olamayacaktır.

a-İletişim İnternet Servis Sağlayıcının kendisi tarafından başlatılmamışsa (yani İnternet Servis Sağlayıcı iletişimde kaynak taraf değilse),

b- İletişimde yer alan karşı tarafı seçme yetkisi yoksa (yani alıcıyı seçemiyorsa),

c- İletişime konu olan bilgiyi seçmiyorsa ve onu değıştirmiyorsa (yeniden üretmiyorsa).

İnternet Servis Sağlayıcılar yukarıdaki şartların varlığı halinde iletilen bilginin içeriğinden sorumlu olmayacaklardır.

Hosting (sunucu kiralama) hizmetleri, İnternet Servis Sağlayıcıların en önemli ve teknolojik yoğunluğu en fazla olan hizmet grubudur. Başkalarının hazırlamış olduğu içeriği kendi sunucularında depolayabilme ve buradan da doğrudan internet bağlantılarını kullanarak siber uzay ortamına aktarabilme hosting hizmetidir. (Dölger, 2004, s. 48)

Söz konusu maddeye göre İnternet Servis Sağlayıcı ancak sunucularında depoladığı başkalarına ait suç içerikli verilerin bu özelliğinden haberdar olması ve ayrıca bu verilerin internet üzerinden erişilebilir kılınmasını teknik olarak önleme olanağına sahip olması durumunda sorumlu olacaktır. (TISSAD Raporu, 2004, s. 5; Başbakanlık Raporu, 2002, s. 455)

İçerik sağlayan internet kullanıcıları tarafından erişilebilen herhangi bir internet yayınının içeriğini hazırlayan yani bizzat bilgiyi üretendir. Örneğin bir

web sayfasını ele alırsak sayfada yer alan yazı resim ve diğer materyalleri içerik sağlayıcı hazırlamaktadır. (Tantum, 1998, s. 385; Sınar, 2001, s. 41)

Suç oluşturan verilerin asıl kaynağı olduğu için içeriği düzenleyen İnternet Servis Sağlayıcının suç unsurları taşıyan internet yayınında genel hükümlere göre sorumlu olması gerekmektedir. (İçel, s. 2001, s. 425)

X. AVRUPA KONSEYİ'NİN İNTERNET SUÇLARI İLE İLGİLİ ÇALIŞMALARI

Avrupa Konseyi internet suçları ile ilgili ilk çalışmalarını 80'li yılların sonlarına doğru gerçekleştirmiştir. Konsey bilgisayar suçlarıyla ilgili Uzmanlar Komitesi atamıştır. Konseyin böyle bir çalışma başlatmasının amacı ceza kanunları ile düzenlenmesi gerekli olan eylemlerin hangileri olduğunu açık bir şekilde tespit etmek, sivil özgürlük ve güvenlik kavramları arasındaki uyumsuzluğun nasıl aşılabacağı konusunda üye ülkelere yol göstermektir

Avrupa Konseyi 1995 yılında ceza usul yasalarının bilişim teknolojileri ile birleştirilmesiyle ilgili problemleri ele almıştır. 11 Eylül 1995 tarihinde Bakanlar Komitesi tarafından ele alınan metin ile bilişim teknolojilerinin getirdiği yeniliklere uygun olarak ceza usul yasalarındaki soruşturma ve el koymaya ait hükümlerin revize edilmesi, elektronik delil, şifreleme sistemlerinin kullanılması, uluslar arası işbirliği başlıkları altında kurallar belirlemiştir.

Avrupa Konseyinin internet suçlarıyla ilgili son çalışması “ Siber Suç Sözleşmesi’ (Convention on Cyber Crime) dir. Avrupa Konseyi tarafından dört yılda hazırlanan Siber Suç Sözleşmesi, hükümlerine yönelik çalışmalar 1996 yılında Suç Sorunları Avrupa Komitesi'nin CDPC/103/211196 tarihli kararı ile siber suçla ilgili uzmanlardan oluşan bir komite kurulması sonucunda başlamıştır. 1997 yılında Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesinin, uzmanlardan siber suç kapsamına giren konulara ilişkin bağlayıcı özelliğe sahip olacak hukuki bir metin hazırlanmasını talep etmeleri ile sözleşme gündeme gelmiştir. Nisan 2000'de taslak metin internettten yayınlanmış, son halini ise Haziran 2001'de almıştır.(Helvacıoğlu, 2004, s. 278; Çeken, 2003, s. 95)

Avrupa Konseyinin hazırladığı bu sözleşmenin hedefi ortak bir ceza politikanın oluşturulması ile toplumun siber suça karşı korunması, özellikle gerekli mevzuatın kabul edilmesi ve uluslararası işbirliğinin geliştirilmesidir.

Sözleşmede ele alınan konular, telif hakkı ihlalleri, bilgisayarlarla ilişkili sahtecilik fiilleri, çocuk pornografisi, ağ güvenliği ihlalleri ve siber suçla mücadelede kullanılacak olan yetki ve prosedürlerden oluşmaktadır. (Özdilek, 2002, s. 33)

XI. ÖZEL HAYATIN GİZLİLİĞİ VE KORUNMASI HAKKININ İNTERNETLE İLİŞKİSİ

Bilgisayarlar bilgilerin toplanmasına, işlenmesine ve kullanılmasına nicel bazı değişiklikler getirmektedir ki, bundan nitel bir değişiklik ortaya çıkmaktadır. (Danışman, 1991, s. 39) Birincisi verilerin toplanması konusunda bilgisayarlar küçük bir hacim içerisinde çok fazla miktarda veriyi toplayabilme yeteneğine sahiptir. İkincisi toplanan bilgilerin işlenmesi ile ilgilidir. Bilgisayarlar üstün

hesaplama kapasitesi sayesinde toplanan verileri çeşitli şekillerde işleyerek bileşimlerini yapabilmektedir. Üçüncüsü elde edilen bilgileri açığa vurma düzeyindedir. Bilgisayar veri işleme merkezleri kendilerinden istenilen verileri anında iletebilme yeteneğine sahiptirler. Dolayısıyla bireyin özel hayatına (hastalığı, ticari durumu, cinsel hayatı ve benzeri sırları) ilişkin verilerin de bilgisayarlara yüklenmesi ve burada işlenmesi ve açığa vurulması mümkündür. (Danışman, 1991, s. 40–41; Sınar, 2001, s. 57)

İnternetin ortaya çıkması ile bilgisayarların sahip olduğu bu avantajlara ilave olarak ve bu avantajlar kullanılarak, kişilere ait bilgilerin siber uzay ortamına aktarılması ve böylece internet üzerinden herkes için erişilebilir kılınmaları olanağı doğmaktadır. Gerçekten kişinin özel hayatına ilişkin bilgiler, resimler, belgeler, siber uzay ortamına aktarılması ve bir internet yayını haline getirilmesi halinde kişinin bu verileri bütün dünya üzerinde o yayına erişebilen milyonlarca insana ifşa edilmektedir. Kişinin özel hayatına yönelik bu tarz bir haksız hareket telafisi olanaksız zararlar meydana getirecektir. (Şen, 1996, s. 50; Araslı1979, s. 61–62)

Özel hayatın gizliliği ve korunması hakkı ile internetin ilişkisi kişisel verilerin korunması konusuna odaklanmayı gerektirmektedir. Gerçekten de teknik olanaklar sayesinde kişinin özel hayatına ait bilgilerden oluşan kişisel verilerin dinlenmesi, kaydedilmesi, değiştirilmesi, silinmesi, hatta ortadan kaldırılması mümkün olmaktadır. İnternette sözleşme metinleri, elektronik postalar ve haber gruplarına gönderilen makale ya da yazıların değiştirilmesi suretiyle kişinin saygınlığı zedelenmekte veya kullanım profilleri oluşturularak belirli amaçlara hizmet edilebilmektedir.(Akıncı ve ark, 2004, 208)

İnternet teknolojilerinin kullanımının dünya üzerinde yaygınlaşmasıyla birlikte kişilerin özel hayatına ait bilgilerin (kişisel veri) hukuka aykırı olarak alenileşmesi korkusu başlamaktadır. Bu korku kişisel verilerin korunması kaygısını güçlendirmiştir. Örneğin uluslararası hava trafiğinde, bankalar arası para transferinde ya da çok uluslu şirketlerin insan kaynakları bilgi sistemlerinde birçok kişisel veri ulusal sınırları aşmaktadır.

SONUÇ

Bilgi çağının toplumsal hayatı kalıcı şekilde değiştirdiği yadsınamaz bir gerçektir. Bu değişimin asıl aktörü olan internet başta iletişim yöntemleri olmak üzere, kamuoyu oluşturma, kendini ifade etme, bilgiye ulaşma ve bunu aktarma tekniklerini değiştirdiği gibi alışılmış alışveriş ve pazarlama ilkelerini bir kenara iteklemiş, ticaret hayatına yepyeni bir ivme kazandırmıştır.

Ancak birçok teknolojik yenilikte olduğu gibi internet kullanımında da hukuksal açıdan çözüm üretilmesi gereken sorunlar kısa sürede kendini göstermeye başlamıştır. Örneğin bireyin dilediği gibi kendini ifade etme ve görüşlerini internet ağında serbestçe yayma imkânı, yeri geldiğinde zararlı içerikli ve kişilik haklarını ihlal edici yayınları denetleme ihtiyacını doğurmuştur.

Bilişim teknolojileri alanındaki bazı konuların henüz olgunlaşma aşamasında olduğu dikkate alınmalı, mutlaka hukuki düzenleme getirmek adına dayatıcı ve uygulanamaz düzenlemelere gidilmemelidir. Getirilecek hukuki düzenlemelerde

Suçta Araç Olarak İnternetin Teknik ve Hukuki Yönden İncelenmesi

bilişim teknolojilerinin her an gelişmekte olduğu dikkate alınarak kısa bir süre içerisinde uygulanamaz hale gelecek kanunların yapılmamasına dikkat edilmelidir. Bu konuda acele edilmeyerek bazı sorunların genel hükümler çerçevesinde çözümlenmesine gayret edilmelidir.

Özellikle ceza hukuku internetin özgürlükçü yapısına vurulan bir zincir gibi gösterilmemelidir. Bunun gerçekleşmesi de ceza hukukunun modern özgürlükçü anlayışla yorumlanması ve getirilecek düzenlemelerde dengeyi iyi kurulması ile mümkün olacaktır. Getirilen hukuki düzenlemelerin bilişim teknolojilerine zarar verici mahiyette olduğuna değil, kolaylıklar getirir özellikle olduğuna insanlar ikna edilmelidir.

Bu noktada internet suçlarında dolayı internet süklerinin ne ölçüde sorumlu olacaklarını da belirlemek gerekmektedir. Suç içerikli yayınlardan dolayı süklerinin sorumluluklarına gidilip gidilmeyeceğinin ya da gidilecekse hangi koşullar çerçevesinde gerçekleşeceğinin belirlenmesi ve bu süklerinin yerine getirdikleri işlevlerin doğru olarak saptanması ile mümkün olacaktır.

İnternet suçlarıyla ilgili yapılacak düzenlemelerde internet üzerindeki özgürlük ortamının kısıtlanması değil, bu ortamın korunmasına yönelmesi gerekmektedir. Teknolojinin durumu ne olursa olsun, düzenlemeler karşısında asıl olan insandır.

KAYNAKLAR

AKINCI, Hatice., Alıç, Emre. & Er, Cüneyd.(2004). “ Türk Ceza Kanunu ve Bilişim Suçları”. İnternet ve Hukuk. Der: Yeşim M. Atamer. İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.

ARASLI, Oya.(1979). Özel Yaşamın Gizliliği Hakkı ve T.C. Anayasasında Düzenlenişi. Yayınlanmamış Doçentlik Tezi. Ankara.

BRENNER,Susan W. (2000), “ Can There be Truly Virtual Crime- Part I: Virtual Crimes – The Issues”.
<http://www.cybercrimes.net/virtual/Brenner/Part1.html>. (30 Mayıs 2003)

BRENNER, Susan W.(2001) ” State cybercrime Legislation in the United States of America: A Survey”. RICH. J. L.& TECH. 28. Winter
<http://www.richmond.edu/jolt/v7i3/article2.html> (15 Mayıs 2003)

BURNEY, Brett. (2003). “ The Concept of Cybercrimes- Is It Right To Analogise A Physical Crime To A Cybercrimes- Introduction ”
<http://www.cybercrimes.net/virtual/Burney/page1.html> (15 Mayıs 2003)

ÇEKEN, Hüseyin (2003). Council of Europe’s Convention 2001 on Cybercrimes and Turkey. Unpublished Master of Science Thesis. University of Marmara European Community Institute Law of European Union. İstanbul.

d’ UDEKEM, Marie-Yves Poulet Gevers. (2001). “ Internet Content Regulation (Part I). Computer Law and Security Report . Vol:17.No:6.

DANIŞMAN, Ahmet.(1991). Ceza Hukuku Açısından Özel Hayatın Korunması. Konya. Selçuk Üniversitesi Yayınları.

DEMİR, Önder. (2000). “ İnternet Servis Sağlayıcısının Cezai Sorumluluğu”. İzmir Barosu Dergisi. Yıl: 66. Sayı:3

- DOKURER, Semih.(2003). “ Ülkemizde Bilişim Suçları Ve Mücadele Yöntemleri”. www.bilisimsurasi.org.tr/dosyalar/17.doc. (1 Mayıs 2003)
- DÜLGER, Murat Volkan . (2004). Bilişim Suçları. Ankara. Seçkin Yayınları.
- GÖKÇE, Orhan.(2002). İletişim Bilimine Giriş- İnsanlararası İlişkilerin Sosyolojik Analizi. 4. Baskı. Ankara. Turhan Kitabevi.
- GÜRAN Sait., Akünel Teoman ., Bayraktar Koksal ., Yurtcan Erdener ., Kendigelen Abuzer ., Beller Önder & Sezer Bülent . (2002). İnternet ve Hukuk Temel Metni. <http://www.igeme.org.tr/TUR/etrad/Hukuk/icindekiler.htm> (Mart 2002)
- GÜRCAN, Halil İbrahim.(1999). Sanal Gazetecilik. Eskişehir. Anadolu Üniversitesi Yayınları .
- HELVACIOĞLU, Aşlı Deniz.(2004). “ Avrupa Konseyi Siber Suç Sözleşmesi- Temel Hükümlerin İncelenmesi”. İnternet ve Hukuk. Der: Yeşim M.Atamer. İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- İÇEL, Kayıhan.(2001). Kitle Haberleşme Hukuku (Basın, Radyo-Televizyon, Sinema, İnternet). 5. Baskı. İstanbul. Beta Yayınevi.
- KAYA, Ahmet Yalçın. (1996). Dünya’da ve Türkiye’de Basının Gelişimi ile Türk Basınında Sporun Haber Ögeleri Açısından İncelenmesi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Anadolu Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- KOCA, Mahmut. (2003). “ İnternetle İlgili Ceza Hukuku Sorunları ve Bu Sorunlara İlişkin Çözüm Önerileri”. <http://www.bilisimsurasi.org.tr/dosyalar/96.doc>. (1 Mayıs 2003)
- LESSİG, Lawrence . (2003). “Reading the Constitution in Cyberspace”. http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=41681. (30 Mayıs 2003)
- OSKAY, Ünsal.(1993). XIX. Yüzyıldan Günümüze Kitle İletişimin Kültürel İşlevleri Kuramsal Bir Yaklaşım. İstanbul. Der Yayınları.
- ÖZDİLEK, Ali Osman (2002). İnternet ve Hukuk. İstanbul. Papatya Yayıncılık.
- PİTTER, Keiko, Amato Sara , Callahan John , Kerr Nigel & Tilton Eric. (1995). Herkes İçin İnternet Rehberi. Çev. Tolga Ulus. İstanbul. McGraw-Hill-Literatür Yayınları.
- SAVAŞ, Abdurrahman. (2005). İnternet Ortamında Yapılan Sözleşmeler. Konya.
- SARIHAN, Tan Deniz. (1998). Herkes İçin İnternet 98. İstanbul. Desnet Yayınları.
- SINAR, Hasan.(2001). İnternet ve Ceza Hukuku. İstanbul. Beta Yayınları.
- SIEBER, Ulrich .(1998). “ Moving Forward in to the New Millenium. A New Culture of Responsibility on the İnternet”. <http://www.digital-law-net/somm/commentary.html> (30 Mayıs 2003)
- ŞEN, ERSAN. (1996). Devlet ve Kitle İletişim Araçları Karşısında Özel Hayatın Gizliliği ve Korunması. İstanbul. Kazancı Yayınları.
- T.C. BAŞBAKANLIK. (2002). Türkiye Bilişim Şurası Taslak Rapor. Ankara.

Suçta Araç Olarak İnternetin Teknik ve Hukuki Yönden İncelenmesi

TANTUM, Mark .(1998). “ Internet Crime”. Computer Law and Security Report. Vol.14. No:6.

TİSSAD Raporu. (2004). “ İnternette Yapılabilecek Hukuki Düzenlemelerin ISS Sorumlulukları Açısından Değerlendirilmesi”.
<http://www.tissad.org/calismalar> (20 Ocak 2004)

YOUNG, Margaret L, Muder Doug , Kay Dave , Warfel Kathy & Barrows Alison. (1999) . İnternet Temel Kullanım Kılavuzu. Çev. Mehmet Emin Arı- Erdal Önder. 2. Baskı.İstanbul. Alfa Yayınları.